

klad v prvej kapitole, ktorý hodnotíme ako podrobný, ale pritom inštruktívny, prehľadný a komplexný prehľad kodifikácií spisovnej slovenčiny od Bernoláka po súčasnosť. Aj z tohto pohľadu sa recenzovaná monografia stáva zaujímavou nielen pre úzky okruh odborníkov, ale aj pre študentov či každého záujemcu o dejiny a súčasný stav spisovnej slovenčiny.

Záverom možno konštatovať, že cieľ práce¹ sa autorovi podarilo splniť na vysokej odbornej úrovni, a to v úzkej prepojenosti s praxou. Monografia Ivana Očenáša *Fónická a grafická sústava spisovnej slovenčiny. Vývin a korešpondencia ich prvkov* predstavuje významný príspevok k výskumu v oblasti fonológie, morfonológie a ortografie. Je to zatiaľ jediná ucelená knižná práca, ktorá aplikuje a ďalej rozvíja sabolovskú syntetickú fonologickú teóriu. Dôležitým rozmerom výkladu I. Očenáša je aj to, že poskytuje viaceré inšpiračné stimuly do ďalšieho bádania, napr. na úrovni konfrontačného výskumu dvoch či viacerých, typologicky príbuzných i nepríbuzných jazykov.

Martin Ološtiak

Slovakistický zborník II. – časopis Slovakistickej vojvodinskej spoločnosti

Slovakistická vojvodinská spoločnosť (2005), pokračovateľka činnosti Spolku vojvodinských slovakistov, prispela k vydaniu druhého Slovakistického zborníka (Nový Sad, 2007). Vedeckej verejnosti sa tak dostáva do rúk súbor viacerých slovakistických príspevkov nielen z autorskej dielne domácich vojvodinských slovakistov – svoje zastúpenie našli aj deväti slovenskí autori.

Publikovaný zborník pozostáva z jazykovedného bloku s deviatimi príspevkami, nemenej podnetné príspevky zahŕňa literárnovedný blok (6 príspevkov). O celistvosti zborníka svedčia interdisciplinárne štúdie z dejín školstva a etnomuzikológie (po jednom príspevku). Rubrika Recenzie s piatimi jednotkami približuje výsledky vedeckých snáh v odbore slovakistiky. Záver zborníka je venovaný životnému jubileu J. Mlacka.

---

¹ „Preniknúť hlbšie do vzájomných vzťahov medzi prvkami grafickej a fónickej sústavy slovenského jazyka a pokúsiť sa poodhaliť jeho bohatstvo vzťahov a súvislostí v postupoch, podmienkach a možnostiach grafického zachytenia jednotlivých prvkov zvukovej reči s osobitným zreteľom na realizované zvukové variácie... v procese jazykovej a rečovej komunikácie“ (s. 12).

Jazykovedná časť približuje čitateľom výsledky rôznorodých lingvistických disciplín. Základnou ideou state *Frazeológia a jej intertextové súvislosti* od J. Mlaca je skúmať význam, úlohy a využitie intertextovosti vo frazeológii. Úvod prvej časti ponúka stručný prehľad zovšeobecňujúcich pohľadov na špecifickosť textov (predovšetkým z 90. rokov 20. stor) a špecifické spôsoby uplatňovania frazeológie v nich. Autor ozrejmil a aplikoval niektoré tézy o intertextovosti, načrtol aj východiská najnovšej frazeológie. Druhá časť sa niesla v duchu textotvorných potencií frazeológie. V závere štúdie J. Mlacek poukázal na výraznú produktívnosť sledovania intertextových súvislostí frazeológie pre celú frazeologickú teóriu.

Deiktické identifikátory v špeciálnych komunikačných sférach: Marketingová komunikácia, príspevok z autorskej dielne M. Dudka, skúma osobitnú komunikačnú sféru – jazyk marketingu a základné parametre, resp. konštitutívne vlastnosti marketingového diskurzu – asertivitu (sebapresadzovanie sa), persváziu (schopnosť presvedčať dialogického partnera) a empatiu. Autor apeluje na potrebu hľadať prienikové body teórie a praxe marketingovej komunikácie a jej lingvistickej explanácie. V nasledujúcej časti analyzuje niektoré personálne deiktiká – kľúčové deiktické identifikátory v jazyku marketingu i v komparácii s bežne hovoreným a štandardným jazykom.

Paralelne s výskumnými prácami ústiacimi do Atlasu slovenského jazyka (1968 – 1984) začali slovenské dialektologické práce vo Vojvodine, ktorých všeobecný prehľad od priekopníckych (F. Pastrnek, S. Czambel, neskôr V. Vážný a J. Stanislav) až po najnovšie vedecké práce ponúkajú *Slovenské dialektologické výskumy vo Vojvodine* od M. Týra. Zlatým obdobím slovenských nárečových výskumov sa pomenúva obdobie po r. 1945, keď sa realizuje organizovaný a inštitucionalizovaný dialektologický výskum v JÚLŠ SAV v Bratislave. Ako medzník v najnovšom období nárečových výskumov vo Vojvodine autor predstavil vysoko uznávanú (metodologicky, obsahovo, rozsahovo) prácu J. Štolca *Reč Slovákov v Juhoslávii*. Štúdia M. Týra je bohatá na bibliografické údaje (zo slovenskej i domácej produkcie). Pre lepšie poznanie slovenských nárečí v Srbsku uvádza dialektologické práce D. Dudka a A. Marićovej, ako aj etnografickú monografickú prácu R. Bednárika a monografiu M. Bosićovej. Na záver uvádza zoznam zborníkov, v ktorých sú uverejnené práce o slovenských osadách.

Popri sústavnom napredovaní informačných technológií, zmenách v sociálnej sfére či v životnom štýle, sa implicitne vynára potreba systematického obohacovania jazyka o nové výrazové prostriedky. Dynamické tendencie súčasnej slovenčiny sa výrazne odrážajú v práci *Neologizácia a neologizmy v dynamike súčasnej slovenčiny*. Autorka príspevku O. Orgoňová prezentuje proces neologizácie ako súčasť komplexu vzájomne sa prelínajúcich dynamických procesov (známe tendencie k ekonomizácii, terminologizácii, determinologizácii, intelektualizácii) a najmä otázku najdominantnejšej a najkontroverznejšej internacionalizačnej tendencie.

Každodennú jazykovú prax, ktorá potvrdzuje prívál obrovského množstva nových slov prezentovala aj A. Marićová v titule *Podstata a distribúcia neologizmov v slovenčine a srbčine*. Teoreticko-praktický prístup k problematike umožnil autorke podať čitateľovi nielen stručný prehľad o zákonitostiach a podstate neologizácie, ale i poznatky o expanzii neologizmov vo dvoch geneticky príbuzných jazykoch, v slovenčine a v srbčine. Autorka potvrdzuje uprednostňovanie troch najčastejších spôsobov vzniku neologizmov. Neobchádza ani problematiku neodôvodnenej, nekontrolovateľnej a nefunkčnej neologizácie, vplývajúcej na pokles jazykovej kultúry používateľov konkrétneho domáceho jazyka.

Prepojenie lingvistickej teórie s predškolskou jazykovou praxou sa podarilo A. Makišovej v štúdií *Typy oslovenia v materskej škole*. Analyzované dialogické prejavy ako komunikačná priorita detí v predškolskom veku spolu s paralingvistickými prostriedkami sú neoddeliteľnou súčasťou sekundárneho výchovného činiteľa – vychovávateľky v materskej škole. Preto v prvej časti autorka objasňuje podstatu a význam oslovenia, ktoré ústi do typológie a charakteristiky spôsobov/modelov oslovení. Úmyslom autorky bolo prispieť k poznaniu hovorených nepripravovaných dialogických prejavov detí v poslednom roku predškolskej výchovy.

Interdisciplinárny pohľad na číslovky a čísla od M. Týra upriamuje pozornosť na pojem čísla, ktorý skúma z pozície predmetu výskumu formalizovaného jazyka matematiky, ako i číslovky ako lingvistického termínu. Dialektická jednota kvality a kvantity pri meraní svedčí o nevyhnutnej potrebe unifikácie jednotiek a veličín. Prehľad meracieho procesu potvrdzuje skutočnosť, že samotné meranie je vyšším stupňom spoznávania skúmaného predmetu (nestačí len kvalitatívne poznanie objektívnej reality).

Silná dávka expresívnosti vyjadrujúca citový postoj k istej skutočnosti, ktorú obsahujú obrazné pomenovania, často nadobúda jemnejšie významy. Množstvo vulgarizmov stráca svoj niekdajší význam a nadobúda nový význam alebo sa posúva. Príspevok Z. Týrovej *Frazémy s vulgarizmami v reči Pivničanov* je stručným ilustračným prehľadom pivnickej frazeológie s vulgarizmami, v ktorej sa odráža životný postoj, myslenie, cítenie, prežívanie skutočnosti jej používateľov. Autorka uviedla niektoré publikácie zozbieraných prísloví, porekadiel, pranostiek, úsloví, nadávok či vyhrážok s ohľadom na prítomnosť vulgarizmov. Napriek vysokej frekvencii výskytu vulgarizmov v konverzácii (i keď výlučne v hovorovom štýle a súkromných prejavoch), vulgarizmy stále patria k spoločenskému tabu.

Pri vyučovaní slovenčiny ako cudzieho jazyka je dôležité zisťovať stav vedomostí študenta a jeho jazykové kompetencie. Všetky faktory ovplyvňujúce spoluprácu učiteľa a žiaka sa podarilo zhrnúť E. Čulenovej v štúdií *Diagnostikovanie doterajších vedomostí cudzinca v začiatkoch vyučovania slovenčiny ako cudzieho jazyka*.

Literárno-vednú časť zborníka otvára príspevok M. Harpáňa *Menšinové literatúry a medziliterárne procesy*. Prevažná časť práce pozostáva z hlbšej analýzy pojmu *medziliterárne spoločenstvo a menšinová literatúra*, cez špecifiká ktorých sa autor prepracúva k existencii typologicky určujúcich východísk voči trom literárnym kontextom. V závere stojí autorov pokus o odstupňovanie literárnej produkcie (svetovej, národnej, menšinovej) v hierarchii kategórií všeobecného, jednotlivého a zvláštneho.

V. Hronec v *Limitoch a dosahoch Hviezdoslavovej poézie dnes* prehodnotil podmienky a dosahy poézie P. O. Hviezdoslava na pozadí slovenskej i európskej literatúry na začiatku nového tisícročia. Autor sa stavia do pozície literárneho kritika s „iným“ pohľadom na veľkosť Hviezdoslavovej poézie, na jeho „komplikované hermetické výrazivo“, na nasýtenosť autorovej básnickej tvorby častým motívom metafyzického ozvláštnenia vzťahu k zemi či národu sa snaží dopátrať k tvorbe (resp. výberu z tvorby), ktorá by korešpondovala so súčasnou svetovou poéziou.

Legends staršej medzinárodnej proveniencie v knižkách ľudového čítania na územiach so slovensky hovoriacim obyvateľstvom v minulosti a dimenzie ich „outsiderstva“, sú doménou Z. Hurtajovej. Formou exkurzie do populárneho čítania pre ľud, ktoré súc v európskom priestore v tieni oficiálnej klasickej literatúry sú odsúvané do polohy „outsiderstva“, si autorka predsavzala rehabilitovať legendový žáner v knižkách ľudového čítania. Popri pokuse o typologizáciu podôb outsiderstva a jeho protagonistov uvažuje nad mierou žánrovej kánonickosti legendy pre ľud a o jej genealogických prepojeniach s predkresťanskou slovesnosťou.

V literárnom bloku má zastúpenie aj žáner detskej prózy. Autentické obrazy detstva, oslobodenie prózy od ustálených didaktických a spomienkových šablón, vnášanie moderných tendencií, predstavujú podľa J. Hodoličovej len časť tvorby M. Babinku. Autorka v titule *Babinkova próza pre deti – K nedožitej osemdesiatke Michala Babinku: 1927 – 1974* objektívne zhodnotila Babinkovu prozaickú tvorbu aj na pozadí prijímania jeho tvorby slovenskými i vojvodinskými literárnymi kritikmi.

M. Šimáková v *Literárnej kritike a dejinách slovenskej literárnej kritiky* úvodnú časť venovala predmetu a východiskám literárnej kritiky, ktorá nadväzuje na poznanie iných vied, prelínajúc a dopĺňajúc sa s dejinami literatúry a teórie literatúry. Cieľom štúdie je literárnovedná disciplína – literárna kritika – fenomén s vlastným vývinom a premenami v slovenskom literárnom kontexte, ako aj snaha predstaviť spoľahlivé zdroje výskumu začiatkov, resp. východísk či jednotlivých premien literárnej kritiky.

I. Šuša v príspevku *Lyrický subjekt a básnický výraz Naty Hostoveckej* upozorňuje na básnickú tvorbu N. Hostoveckej z 80. rokov. Poetiku a básnický výraz autorky demonštruje interpretáciou jej najvýraznejších básnických zbierok. Básnická produkcia N. Hostoveckej sa z polohy ľudskej intimity prepracúva k človeku ako subjektu v dejinách, k jeho historickej identifikácii so sebou samým.

Literárno-vednú časť zborníka uzatvárajú *Slovenskí intelektuáli – prví riaditelia Karlovskeho gymnázia* od Z. Speváka. Píše o priekopníckom úsilí, záveroch a požiadavkách národných cirkevných snemov z druhej polovice 18. stor. smerujúcich k založeniu prvého srbského gymnázia v r. 1791. Autor formou individuálnych portrétov vyzdvihuje jednotlivých učiteľov – profesorov, ktorí sa podieľali na vzniku a fungovaní prvého srbského gymnázia.

Viacrozmernosť vedeckovýskumnej činnosti slovenských a vojvodinských slovakistov dokresľuje príspevok interdisciplinárneho charakteru M. Sklabinskej *Konferenciami muzikológov a hudobných odborníkov k cieľavedomému a systematickému zachovaniu a rozvoju hudobného dedičstva Slovákov vo Vojvodine*. Ťažiskovou myšlienkou príspevku sú oporné body zacielenosti hudobných odborníkov – záruky serióznej hudobnoteoretickej činnosti vojvodinských Slovákov. Všetky tri konferencie (2005, 2006, 2007) autorka pozitívne hodnotí, pretože prispeli k identifikovaniu akútnych problémov hudobnej praxe potvrdzujúc tak dôležitosť svojho pôsobenia.

Rubriku *Recenzie* otvára M. Myjavcová posudzujúc knihu J. Kačalu *Slovenčina v literárnej praxi* (Martin, Vydavateľstvo Maticy Slovenskej 2006). Autorka posudku predstavila najmä úvodné kapitoly, aby ozrejmila autorov postoj k závažným otázkam slovenského spisovného jazyka. Prostredníctvom jazykovedných analýz textov rozmanitej žánrovej príslušnosti a rozborom vyjadrovacieho naturelu jednotlivých autorov J. Kačala poukázal na nesmiernu bohatosť slovenského literárneho jazyka.

Koncom roka 2006 vyšiel aj prvý zväzok *Slovníka súčasného slovenského jazyka A – G* (Bratislava, VEDA 2006) z plánovaných ôsmich zväzkov. A. Makišová, autorka recenzie *Prvý zväzok výkladového slovníka*, podrobne zachytila obsahovú i formálnu podobu dlho očakávaného lexikografického diela. Upozornila na jazykový materiál – zdroje na jeho spracovanie. Vyzdvihla spracovanie heslových statí či heslových slov a upozornila na novinky vo výbere lexiky.

Aj druhý zväzok *Slovníka slovenských nárečí* (ďalej SSN, Bratislava, VEDA 2006), ktorý spracúva heslá L – P (povzchádzať), ukazuje, aký bol rok 2006 bohatý na vedecké práce (druhý zväzok vychádza po dvanásťročnom odstupe od vydania prvého). A. Marićová v recenzii *Nový zväzok nárečového slovníka* sa rozhodla pre komparatívne posúdenie obidvoch zväzkov SSN, aby upozornila na odlišnosti v ich koncepcionom spracovaní. Okrem toho, že pri druhom zväzku SSN sa rozrástol a omladil autorský kolektív, prvýkrát využil počítačové spracovanie hesiel. Obidva zväzky sa opierajú o bohatú lexikografickú kartotéku sústredenú v dialektologickom oddelení JÚLŠ SAV v Bratislave. Po vydaní Atlasu slovenského jazyka (1968 – 1984) je Slovník slovenských nárečí druhým najdôležitejším projektom spracovania lexiky slovenských nárečí na Slovensku. V slovníku sa objavujú i také slová, resp. slovné spojenia (boгато dokumentované nárečovými dokladmi s presne lokalizova-

ným výskytom), ktoré v spisovnej slovenčine nenachádzajú svoj ekvivalent, čím tento výkladový, prekladový a súčasne dokladový slovník umocňuje svoju poznávaciu hodnotu.

A. Svetlík v texte *Literárnokritický rukopis Zuzany Čížikovej* recenzoval monografiu Z. Čížikovej *Básnické dielo Viery Benkovej*, v ktorej vyzdvihol výraznú faktografickosť, dôkladnosť a systematickosť spracovania bibliografického aparátu. Rovnako zdôraznil tvorivý charakter literárnokritickej recepcie Z. Čížikovej pri posúdení básnickej tvorby V. Benkovej.

Rubriku recenzií uzatvára Z. Týrová titulom *Balkanistický polytematický zborník*, edičný výstup VI. Medzinárodného balkanistického sympózia konaného v Brne 25. – 27. apríla 2005, ktoré prispelo k obnove dočasne prerušených stykov českých balkanistov s kolegami z krajín východnej Európy. Sympóziu z roka na rok získava na význame, pretože k jazykovede, literárnej vede, historiografii, etnológii, byzantológii a onomastike sa postupne pripájajú aj ďalšie odbory, ako je politológia, sociológia, či antropológia.

Záver zborníka redakcia venovala milej spomienke životného jubilea J. Mlacka – *kráľa slovenskej frazeológie*. M. Dudkovi sa dostalo tej cti, aby mohol vyzdvihnúť nielen ľudské i morálne hodnoty jubilanta, ale priblížiť aj osobný život a profesionálne profilovanie cez vysokoškolské štúdiá, obhájenie dizertačnej práce v r. 1968, habilitovanie na docenta v roku 1980, až po jeho inauguráciu 1995. Ocenil jeho angažovanosť v rôznych popredných (nielen) lingvisticky orientovaných spoločnostiach. V súčasnosti J. Mlacek pôsobí ako riadny profesor na Katedre slovenského jazyka a literatúry a na Katedre žurnalistiky Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku.

Druhý zväzok zborníka slovenských a vojvodinských slovakistov predznamenáva bohatú budúcnosť všetkým pracovníkom, ktorí budú mať naďalej chuť, silu a vedecký potenciál prispieť do spomínanej oblasti slovakistiky.

Anna Ramšáková